

הלכה: אב מדיר את בנו ואין האם מדרת את בנה. (18)

וריש לקיש אמר רבי יוסי ברבי חנינא: (19)

ומקשה הגמרא לרבי יוסי ברבי חנינא: אי הכי שהאב מדיר את בנו מטעם חינוך, אם כן אפילו אשה נמי תדיר את בנה! ?

ומשנינן: קסבר רבי יוסי ברבי חנינא: איש

תקנת חכמים היא כדי לחנכו במצוות. (1)

משום שלא מצאנו בדין חינוך שיהיה האב מכניס את בנו בחיוב וכזירות שהוא עושה אותו לנזיר, ועוד, שמדין חינוך אינו יכול לעשות אותו לנזיר, ולכן פירש שתקנה מיוחדת היא בנזיר שהיא סייג לפרישות שיחנכנו באופן זה.

ג. הקשו התוספות: תימא, הא דאמר בעלמא [יבמות קיד א]: "קטן אוכל נבילות אין בית דין מצווין להפרישו", והאמר רבי יוסי ברבי חנינא אף לחנכו לעשות מצוה מוטל על האב! ? [אין להוכיח מדברי התוספות שאין זו תקנה מיוחדת בנזיר, ומשום שישוד התקנה הוא בודאי משום דין "חינוך" דעלמא].

ותירצו התוספות: דחינוך לא שייך אלא להזהירו לעשות ולקיים מצוה, אבל להזהיר מלעבור אין זה חינוך; ועוד תירצו שחיוב חינוך אינו אלא על האב ולא על בית דין.

ג. ב"תרומת הדשן" סימן צד, ביאר את תירוצם הראשון, דאף על גב שלאו חמור הוא מעשה כמבואר ביבמות ז א, מכל מקום לא שייך חינוך אלא במצות עשה, דצריך אזהרה טפי מאיסור שהוא שב ואל תעשה, [והעירו אחרוני זמננו, שלפי דברי הרמב"ן בפרשת יתרו על הפסוק "זכור את יום השבת", שעשה חשוב מ"לא תעשה" אף שהעובר עליו נענש פחות, אתי שפיר טפין]..

וכתב על זה ב"חקרי לב" [הובא ב"ארזי הלבנון" אות רכג], דבהכרח צריך לומר, דמאחר שתקינן חכמים חינוך במצות עשה שיש בה קום ועשה שוב לא פלוג חכמים, וחייבו אף במצות עשה שהיא בשב ואל תעשה, שהרי לפי התוספות הטעם שחייבוהו בחינוך לנזירות הוא

האי גוונא צריך הוא להביא קרבנותיו, ראה שם, וראה מה שהביא ב"ארזי הלבנון" אות רי בשם ה"מנחת חינוך".

18. בסוטה כג ב הובאה רק שיטתו של רבי יוחנן ומשמע שכן הלכה, וככלל בכל מקום "רבי יוחנן וריש לקיש, הלכה כרבי יוחנן", וכן פסק הרמב"ם.

19. כן מוכחת גירסת התוספות לפי שיטת רבינו תם בתוספות כט א.

1. א. דעת התוספות יום טוב — הביאו ב"קרן אורה" ד"ה ריב"ח — שלדעת כולם אין האב מדיר את בנו בנזיר אלא משהגיע לחינוך; ודעת ה"קרן אורה" היא, שלדעת כולם הרי הוא מדיר את בנו מרחם, ודקדק כן מן הירושלמי כאן, [ויכתב, דכן משמע מרש"י סוף מכות, ומתוספות לעיל ד ב ד"ה שמשון].

וכתב שם בטעם הדבר: דחינוך זה לא דמי לשאר חינוך מצוה דצריך לחנך את הקטן לעשות איזה מצוה, דלזה צריך שייגיע קצת לכלל דעת כל חד כדינו, וחינוך דהכא הוא להפרישו מהמותרות ולהקדישו לשמים בזהירות ופרישות, לזה אין צריך דעתו אלא על האב מוטל לשומרו מכל טומאה, וראה עוד שם.

ב. כתב הרא"ש: "כדי לחנכו במצוות, דנזירות סייג לפרישות", והטעם שהוצרך הרא"ש לזה ולא פירש כפשוטו שהוא מחנכו במצוות הנזירות, יש לומר משום שהוא סובר שחינוך זה הוא מרחם, ראה באות א; וגם יש לומר שהוא

חייב לחנך את בנו במצוות, ואין האשה חייבת לחנך את בנה במצוות.⁽²⁾

ומקשה הגמרא שש קושיות על שיטתו של ריש לקיש משמו של רבי יוסי ברבי חנינא, ומיישבת את כולן:

א. בשלמא לרבי יוחנן דאמר הלכה היא

בנזיר, אמטו להכי [אי לכך] את בנו אין! אכן האב מדיר בנזיר, אבל את בתו לא מדיר האב, כי כך נאמרה ההלכה.

אלא לריש לקיש אמר רבי יוסי ברבי חנינא שמשום חינוך הוא מזירו, אם כן אפילו את בתו יזיר האב כדי לחנכה במצוות!?

שאר מקומות יש לומר שהוא מדינו של הקטן עצמו.

ו. לכאורה יש לתמוה על התוספות בתירוץ הראשון: כיון דהחינוך הוא למצות עשה ד"קדוש יהיה", אם כן אין חיוב חינוך אלא לתגלחת שנאמר בו "קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו" [ואולי גם מה שנאמר בטומאה "קדוש הוא לה" היא מצות עשה], אבל שתיית יין הרי לא נאמר בה מצות עשה, ואיך מחנכו אביו בזה!?

וצריך לומר שכדי לחנכו בעשה דתגלחת הרי מוכרח האב להדירו ולעשותו נזיר שלם שאין נזירות לחצאין, ושם "נזירות" יש גם על איסור היין, כיון שהקטן עצמו יהא מחוייב בו מדין חינוך שלו עצמו [כמו שכתב ב"קהלות יעקב" שהובא באות ד], וצריך תלמוד.

2. לקמן מבואר דסבר ריש לקיש שאין אדם חייב לחנך את בתו, ופירושו תוספות [ראה שם בהערה] דזה הוא דוקא בנזירות ולא בשאר מצוות, ואם כן יש לדון ולהומר שאף מה שאמרו כאן שהאשה אינה חייבת לחנך את בנה זה הוא דוקא בנזירות; וראה בתוספות בעירובין פב א גבי קטן יוצא בעירוב אמו, שנראה מדבריהם שאף האם חייבת לחנך את בנה, [ומיהו לשון הגמרא: איש חייב לחנך בנו במצוות משמע לכאורה שהנידון הוא על כל המצוות]; וראה היטב בהערות לקמן לגבי חינוך הבת.

משום חינוך למצות עשה ד"קדוש יהיה", ואף על גב דמצות עשה זו היא בשב ואל תעשה; וכן ביום הכפורים חייבוהו בחינוך למצות "ועניתם" אף אל פי שהוא בשב ואל תעשה; וראה שם עוד שם טעם אחר לחלק בין עשה ללא תעשה. ד. ב"קהלות יעקב" ברכות סימן כד הוכיח, שהתוספות סבירא להו שמלבד דין חינוך שעל האב יש גם דין חינוך על הקטן עצמו, ומה שאמרו כאן שאין חיוב חינוך אלא על האב, היינו משום שמדין חינוך שעל הקטן אינו חייב לידור בנזיר שאפילו גדול אינו מחוייב בזה, ועוד, שהרי אין הקטן יכול לידור כלל בנזיר כיון שלא הגיע לעונת נדרים, ודין זה בהכרח אינו אלא מדין חינוך שעל האב להרגילו בקיום המצוות; והוסיף לבאר, שאין להקשות למה אין בית דין מצווין להפרישו משום דין הקטן עצמו, זה אתי שפיר כמובן, שאף על פי שמחוייב הוא מכל מקום ליכא חיוב להפרישו כשאינו מקיים הדרבנן, שמצות תוכחה אין על קטן לפי שאינו בר דעת גמור, וראה עוד שם.

ה. הקשו האחרונים על קושיית התוספות [ראה "ארזי הלבנון"], וכי עד כאן לא שמענו מדין חינוך, שלא הוקשה להם אלא מסוגייתנו!?! ולפי מה שביאר ב"קהלות יעקב" לדעת התוספות, שמלבד דין חינוך המבואר בסוגייתנו עוד יש דין חינוך על הקטן עצמו, ומזה אין להקשות למה בית דין אין מפרישין אותו, וכמובא באות ד, אם כן ניחא, שאכן יש לומר שמכאן הוא שלמדו דין חינוך על אחרים, וכל

שהוא יכול להדיר את בנו, אלא אפילו
בנזירות דאית ליה ניוול⁽⁵⁾, אפילו הכי חייב
לחנכו.

ג. תו מקשינן לרבי יוסי ברבי חנינא:

בשלמא לרבי יוחנן דאמר הלכה היא בנזיר,
היינו דקתני במשנתנו: מיחה או שמיחו
קרוביו [הנזירות בטילה], כי כך הלכה היא
בנזיר.

אלא לריש לקיש אמר רבי יוסי ברבי חנינא
שהטעם הוא כדי לחנכו במצוות, תיקשי: כל
כמיניהון דקרובים דאמרין ליה לאב: לא
תיגמריה מצוות [וכי יש כח ביד הקרובים
לומר לאב: אל תחנך את בנך למצוות]?!⁽⁶⁾

ומשנינן: קסבר רבי יוסי ברבי חנינא: כל

ומשנינן: כי קסבר רבי יוסי ברבי חנינא: את
בנו חייב אדם לחנכו בנזירות, אבל את בתו
אינו חייב לחנכה בנזירות.⁽³⁾

ב. תו מקשינן לרבי יוסי ברבי חנינא:

בשלמא לרבי יוחנן דאמר הלכה היא בנזיר,
אהכי [לכן] בנזירות אין, אכן מדיר האב את
בנו, אבל בנדרים לא, משום שכך נאמרה
ההלכה.

אלא לריש לקיש אמר רבי יוסי ברבי חנינא
תיקשי: אפילו נדרים נמי יוכל האב להדיר
את בנו, כגון נדר לקיום מצוות?!⁽⁴⁾

ומשנינן: לא מיבעיא קאמר במשנתנו!

לא מיבעיא בנדרים דלית ליה לבן ניוול

שיהיה מדירו לקיים מצוות, ולכאורה משמע
שהם חלוקים על הרא"ש שטעם החינוך בנזירות
הוא משום דהנזירות סייג לפרישות, וצריך
תלמוד.

אלא שצריך ביאור לפי דבריהם, כיון
שבנדרים הוצרכו לומר שהנידון הוא בנדר לקיום
מצוות, אם כן למה האב מדיר את בנו בנזירות,
שהיא אינה קבלה לקיום מצוות, וראה מה
שהביא בזה ב"ארזי הלבנון".

5. לשון ניוול יש לפרש בשני אופנים:
האחד: כפשוטו דהיינו גידול שער, וכמו
שמצינו לשון זה על מי שלא גילה במועד קטן
[יד א].

השני: לשון עינוי הוא וכדלעיל כח א, דהיינו
עינוי משתיית יין; וראה בהמשך הגמרא מה
שהובא בהערות בשם ה"באר משה".

6. לכאורה לפי מה שנתבאר לעיל שתקנת חינוך
מיוחדת היא בנזיר, אם כן יש לומר "הם אמרו

3. הקשו התוספות: הרי גבי יום הכפורים שנינו
ביומא פב א שמחנכין הן את התינוק והן את
התינוקת?! וכתבו שיש לחלק בדבר, וב"מגן
אברהם" [שמג א] נסתפק בכונתם, אם נזירות
קלה משאר מצוות, או יום הכפורים חמור משאר
מצוות, וב"מחצית השקל" שם, הביא מתוספות
ישנים ביומא פב א, שהכוונה לומר שניזירות קלה
היא, ושאר כל המצוות הם כמו יום הכפורים,
ואף את בתו חייב לחנך.

ולפי מה שנתבאר לעיל בהערה, ש"חינוך" זה
אינו כשאר "חינוך", אם כן יש לומר שזה הוא
החילוק בין נזירות לשאר מצוות; ויש לדון גם
לענין מה שאמרו לעיל שהאם אינה חייבת לחנך
את בנה, שלא אמרו כן אלא לענין נזירות
ומטעם זה, וראה בחידושי רבי פרץ, וראה
ב"קרן אורה" ד"ה ריב"ח.

4. הרא"ש כתב שאף נדרים סייג לפרישות, ולכן
מקשה הגמרא שיהיה דין נדרים כמו נזירות;
אבל בתוספות כתבו שקשיית הגמרא היא

אלא לריש לקיש אמר רבי יוסי ברבי חנינא שטעם הדין הוא כדי לחנכו במצוות, תיקשי: הא קעביד הקפה ועבר על "לא תקיפו פאת ראשכם", ואף שאינו מחוייב בה אלא מדרבנן! (8)

ומשנינן: קסבר רבי יוסי ברבי חנינא: הקפת כל הראש אינה אסורה אלא מדרבנן, (9) וחינוך הוא מדרבנן, ואתי חינוך דרבנן ודחי הקפה דרבנן. (10)

ה. תו מקשינן לרבי יוסי ברבי חנינא:

חינוך דלא חשיב [חינוך שאינו חשוב] לא ניחא ליה, כלומר: היות ובזיון הוא לגלח שערו, ואינו נוח לו לבנו, לכן לא תיקנו חכמים דין חינוך. (7)

ד. תו מקשינן לרבי יוסי ברבי חנינא:

בשלמא לרבי יוחנן דאמר: הלכה היא בנזיר, משום הכי מגלח הכן ועביד הקפה של הראש במצות התגלחת שבמלאת ימי נזרו, ואף שאמרה תורה: "לא תקיפו פאת ראשכם".

אם מותר לגדול להקיף את הקטן, ואפילו לדעת האוסר הרי מותר לגלחו על ידי אשה או קטן שאינם בני חיובא, ואינם אסורים בהקפת אחרים!?

ותירצו, שקושיית הגמרא היא לפי שיטת הסובר שאסור להקיף את הקטן, ואף שיכול לגלחו אשה או קטן, מכל מקום משמעות המשנה היא שדינו ככל נזיר שאחר יכול לגלחו ולהקיף את ראשו.

וקצת משמע מדבריהם, שאם הגדיל הקטן אחר מלאת ימי נזרו שוב אינו צריך לגלח ולהביא קרבנות כיון שכבר אינו נזיר [ראה איסתפקתא בזה בהערה לעיל], שאם לא כן יש לומר שהקושיא היא לכולי עלמא, כי באופן שהגדיל הקטן אחר מלאת ימי נזרו משמע שהוא מגלח, ובזה תיקשי: הרי הוא עושה הקפה, וראה עוד בזה בהערות בהמשך הסוגיא.

9. ומן התורה אין אסור אלא כשמשוה צדעיו לאחורי אזנו, ולא כשמקיף את כל הראש.

10. לפי מה שפירשו האחרונים [הובאו דבריהם בהערה לעיל] שקושיית הגמרא היתה, למה אחר יכול להקיף אותו, אם כן תירוץ הגמרא הוא, שבאסור דרבנן יכול אחר להקיפו; ולפי זה תיקשי כאן קושיית החת"ם סופר שהובאה

והם אמרו; ויש לומר שכל זה מונח ביסוד תירוץ הגמרא, וכפי שיתבאר בהערה הבאה.

7. א. כתב הרא"ש: כל חינוך שאין קרוביו מחשבים אותו בזיון הוה ולא ניחא ליה לנער דלא רצו חכמים לתקן חינוך כזה שמא ישמע לקרוביו ויעבור על נזירותו.

ולפי מה שנתבאר לעיל שכמה דיני חינוך שנאמרו כאן לא נאמרו אלא בתקנה המיוחדת שתיקנו חכמים בנזירות, אם כן יש לומר שאף סברא זו אינה סברא בדין חינוך דעלמא אלא שבתקנה מיוחדת זו לא תיקנו חכמים באופן זה, כי "הם אמרו והם אמרו".

ב. ב"באר משה" הביא כמה ראיות, שאדרבה מי שאינו מגלח שערו ניוול הוא לו, ואילו כאן מבואר בגמרא שבזיון הוא לגלח שערו, וכתב שאצל קטן אדרבה שערו מיפהו; וב"ארזי הלבנון" העיר שתגלחת הנזיר ודאי כיעור הוא, שמגלח את כל שערו בתער.

8. הקשו האחרונים [הביא דבריהם ב"ארזי הלבנון"]: ממה נפשך, אי משום הקטן שעבר על הקפה הרי אינו בר חיובא, ואפילו לספות לו בידים מותר משום חינוך כמבואר בתוספות בפסחים פ"א ד"ה שה, ואם משום איסורו של המקיף, הרי נחלקו בדבר אמוראים לקמן נז ב

בשלמא לרבי יוחנן דאמר הלכה היא בנזיר, אהכי [לכן] מגלח⁽¹¹⁾ הקטן ומייתי קרבן [מביא קרבנות נזירות טהרה].

ומשנינן: קסבר רבי יוסי ברבי חנינא: חולין בעזרה לאו איסור דאורייתא הוא אלא מדרבנן, ואתי חינוך דרבנן ודחי חולין בעזרה דרבנן.⁽¹³⁾

אלא לריש לקיש אמר רבי יוסי ברבי חנינא, שהטעם הוא כדי לחנכו במצוות, תיקשי: הא קמייתי חולין בעזרה [הרי מביא הוא חולין בעזרה]?!⁽¹²⁾

ו. תו מקשינן לרבי יוסי ברבי חנינא: בשלמא לרבי יוחנן דאמר הלכה היא בנזיר, אהכי כי מיטמא מייתי קרבן ציפריין [לכן

בהערה לקמן, למה יעבור אחר איסור כדי לחנך את הקטן?! ראה שם.

שחיטה, וכן נראה מהמשך דברי התוספות "וכן מותר להביא את הלחם וכו'"; ולכאורה צריך ביאור: מי הצריכם לפרש כן, ולא פירשו כפשוטו שהנידון הוא על השחיטה, וכלשון הגמרא "חולין שנשחטו בעזרה", וכמו שמצינו בקדושין נו ב: "כי ירחק ממך המקום וזבחת ואכלת, בריחוק מקום אתה זוכה ואי אתה זוכה במקום קרוב, פרט לחולין שלא ישחטו בעזרה". ג. משמע מלשון התוספות, שאם הביא את החולין לעזרה, יש איסור מן התורה — למאן דאמר "חולין בעזרה דאורייתא" — לאוכלם אחר כך, שהרי כתבו "בין להביאם ובין לאוכלם", והוא דבר מחודש.

11. כוונת הגמרא בלשונה "מגלח" אינה לפעולת התגלחת, אלא שהבאת הקרבנות נכללת בהגדרה הכללית של "תגלחת טהרה", ראה משנה לקמן מה א.

ד. במה שכתבו התוספות בענין אימורים ודם, הביא ב"ארוי הלבנון" בשם הגר"י פערלא לבאר את כוונתם, שהבאת חולין בעזרה ואכילתו, אכן אינה אסורה מן התורה, אבל הקרבת חולין על גבי מזבח הוא אסור מן התורה משום הקרבת פסולין על גבי מזבח, ולכן צריך להקריב את האימורים לשם עצים ולזרוק את הדם לשם מים, [וראה ב"קין אורה" שפקפק על דברי התוספות, שלא מצינו איסור הקרבה בחולין, אלא איסור שחיטה ואיסור אכילה, ראה שם].

12. א. ביארו התוספות, שהקושיא היא מחטאת שאינה באה בנדבה, אבל מעולה ושלמים אין קושיא, מפני שיכול להביאם בנדבה. ב. אין להקשות: כיון שהקטן אינו בר חיובא, מאי מקשה הגמרא?! כי יש לפרש את קושיית הגמרא על הכהן איך הוא מקריב חולין בעזרה.

ה. למדנו מדברי התוספות, שיש מצות חינוך לזרוק הדם לשם מים ואת האימורים לשם עצים אף שאין זה קרבן כלל, וכעין זה דנו האחרונים [הובא במשנה ברורה סימן תרנח ס"ק כח] לענין חינוך למצות לולב בלולב השאול לקטן ביום

13. א. כתבו התוספות: קסבר חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא, בין להביאם ובין לאוכלם, וכן מותר להביא את הלחם והזרוע בשילה מן האיל ולהניפם בעזרה, והאימורים של חטאת איכא למימר יעלם לשם עצים, והדם יזרוק לשם מים, ועולה ושלמים יעשם לשם נדבה.

ב. כתב ב"קין אורה" בד"ה קסבר: מדבריהם נראה דלמאן דאמר "חולין בעזרה דאורייתא" יש איסור גם בהבאה ובאכילה, ובכמה מקומות כתבו התוספות שבהבאה אין איסור דאורייתא, אלא בשחיטה.

ומבואר שהבין ככוונת התוספות שכתבו "בין להביאם" דהיינו כפשוטו הבאה בעלמא ולא

כשנטמא הרי הוא מביא חטאת מן העוף].
שהרי כך משמע מן המשנה שכל דיני נזיר
עליו אף לכנין "קרבן טומאה" —

ואכיל בהן מליקה [והכהן אוכל את העוף
שלא נשחט בסכין מן הצואר, אלא נמלק
בציפורן מן העורף].

אלא לריש לקיש אמר רבי יוסי ברבי חנינא
שהטעם הוא כדי לחנכו במצוות, תיקשי:
הא קאכיל הכהן נבילה, שהרי אין המליקה
מכשירה באכילה אלא את חטאת העוף, וזו
חולין היא ונבילה היא! ?

ומשנינן: **קסבר רבי יוסי ברבי חנינא כרבי**
יוסי ברבי יהודה, דאין שחיטה לעוף מן
התורה ואין צריך אלא נחירת סימנים
להוציא את הדם דרך הסימנים, ולכן די
במליקה מן התורה, וחולין בעזרה לאו
דאורייתא. (14)

מקשינן: וכי סבר רבי יוסי ברבי חנינא (15)

הכי שאין שחיטה לעוף מן התורה וחולין
בעזרה לאו דאורייתא! ?

הברייתא מתבארת על פי ה"נודע ביהודה"
ביורה דעה מהדורא תניינא סימן קלג (16)

והתניא: אמר רבי יוסי ברבי חנינא: מנין
לחטאת העוף שהיא באה על הספק (17)
שאינה נאכלת, כלומר: מנין שהיא באה על
הספק ומנין שאינה נאכלת? (18)

תלמוד לומר: "והזב את זובו לזכר ולנקבה"
—

מקיש דבר שחייבים עליו קרבן ואינו שייך
אלא בנקבה דהיינו יולדת —

לדבר שחייבים עליו קרבן ואינו שייך אלא
בזכר, דהיינו הבא על הזכר:

מה זכר הרי מביא הוא קרבן חטאת על
הודאי [כשודאי בא על הזכר בשוגג] שהרי

הראשון שגדול אינו יוצא בו ידי חובתו, ראה
שם.

ו. ב"ארזי הלכנון" אות רלב הביא בשם
החת"ם סופר שתמה: וכי אומרים לכהנים חטא
כדי שיזכה הקטן או האב במצוה לחנכו! ?

ביאור קושייתו היא, שהוא סובר בגדר מצות
חינוך, שהיא מצות "חינוך" על האב או על
הקטן, ואין זה כשאר דינים דרבנן, שאם לא כן
הרי בכלל תקנת חז"ל שהכהנים יביאו את
קרבנותיו, והיות וכל האיסור אינו אלא מדרבנן
יכולים הם להביא חולין בעזרה, וראה עוד מה
שהביא בשם ה"קרן אורה".

14. ראה מה שהעירו ב"קרן אורה" ובכתבים
בשם הגר"ז על לשון הגמרא.

15. על פי גירסת רבינו תם בתוספות.

16. כתב ב"נודע ביהודה" שם: ומה שנתקשית
בדברי התוספות שם בד"ה לזכר, הנה דבורי
התוספות בנזיר המה חמורים, והדבור הזה מלבד
קושי ההבנה בדבריהם, נפל עוד כמה טעיות
ושבושים בדפוס בדבריהם, עד שאין לעמוד על
תוכן כוונתן; ואמנם גם הבנת דברי הגמרא הוא
קשה מאוד, ואני לעצמי להניח דרך רש"י
ותוספות, בירתי דרך לעצמי".

17. כגון זב וזבה מספק, וכן יולדת ואינה יודעת
אם ולד הפילה או רוח הפילה, תוספות.

18. ראה פירוש הרא"ש.

יוסי ברבי חנינא, שלפי ביאור הגמרא לעיל בהכרח שהוא סובר "אין שחיטה לעוף מן התורה":

והרי מאי שני איסורין [מה הן שני האיסורין שיש בחטאת העוף הבאה על הספק] וכי לאו איסור נבילה וחולין בעזרה?!

ואם כן הרי מוכח שיש שחיטה לעוף מן התורה, ולכן חטאת העוף הבאה על הספק יש בה איסור משום נבילה אם לא ילדה בן קיימא; הרי שלרבי יוסי ברבי חנינא — שהוא התנא של הברייתא — "יש שחיטה לעוף מן התורה" ו"חולין בעזרה דאורייתא"?!¹

מתקופה לה רב אחא בריה דרב איקא [תמה רב אחא על המקשה]:

ודילמא מיחייב עליה משום דמיתחזי כתרי איסורין מדרבנן [ושמא חייב עליה האוכל אותה משום שנראה כשני איסורין מדרבנן], כלומר: הרי יש לפרש את כוונת רבי יוסי ברבי חנינא בברייתא, שאין שני איסורים גמורים באכילת חטאת העוף הבאה על הספק, אלא שאסרו חכמים לאוכלה משום שזה נראה כאילו יש בו שני איסורין מדרבנן.⁽¹⁾

לימא — מחלוקת רבי יוחנן ורבי יוסי ברבי חנינא בטעם הדין שמדיר האב את בנו בניזיר — כתנאי היא שנחלקו באותה מחלוקת:

מחייבי כריתות הוא, וכל חייבי כריתות מביאין חטאת על השוגג, אף נקבה יולדת הרי מביאה היא קרבן על הודאי [כשודאי ילדה בן קיימא].

ומה זכר מביא על הספק, כשספק לו אם חטא הרי הוא מביא אשם תלוי, אף נקבה יולדת מביאה על הספק כשספק לה אם ילדה ולד בן קיימא.

ומה זכר ממין — היינו בהמה — שהוא מביא על הודאי, הרי הוא מביא על הספק, אף נקבה ממין — דהיינו עוף — שהיא מביאה על הודאי הרי היא מביאה על הספק.

שמא תאמר: אי מה זכר מביא קרבן אשם תלוי על הספק ונאכל האשם, אף נקבה מביאה קרבן ונאכל?

אמרת [אמור מעצמך]:

לא אם אמרת בזכר שקרבנו נאכל שכן איסור אחד יש בו אם באמת לא עבר, דהיינו חולין בעזרה.

תאמר בנקבה שאין קרבנה נאכל משום שאם באמת לא ילדה בן קיימא יש בקרבנה שני איסורין, דהיינו איסור נבילה שכן החטאת נמלקת, וחולין בעזרה, וכדמפרש ואזיל.

וכאן מקשה הגמרא את קושייתה על רבי

ב. כתבו התוספות, שמן התורה היא נאכלת דאין שחיטה לעוף מן התורה וחולין בעזרה לאו דאורייתא, וראה מה שכתב בזה ב"ארזי הלבנון" אות רמו.

1. א. ביאור לשון הגמרא "דמיתחזי" הוא, כי מאחר שחייבה התורה להביא חטאת העוף אפילו על הספק, הרי זה קרבן ודאי ואין כאן לא איסור נבילה ואפילו מדרבנן, וכל שכן שאין כאן חולין בעזרה.